

ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий)
Галузь знань	Для всіх галузей знань
Спеціальність	Для всіх спеціальностей
Освітня програма	Для всіх освітніх програм
Статус дисципліни	Нормативна
Форма навчання	заочна/дистанційна
Рік підготовки, семестр	1 курс, осінній та весняний семестри
Обсяг дисципліни	6 кредитів ЕКТС / 180 год.: 8 год. – лекції, 6 год. – семінарські заняття, 166 год. – СРС
Семестровий контроль/ контрольні заходи	ДКР, реферат, Екзамен
Розклад занять	https://aspirantura.kpi.ua/?p=3443
Мова викладання	Українська
Інформація про керівника курсу / викладачів	Викладачі кафедри філософії: https://fsp.kpi.ua/ua/department/philosophy/
Розміщення курсу	Google WorkSpace

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Предмет навчальної дисципліни – фундаментальні філософські знання про світоглядні та етичні засади науково-дослідницької та освітньо-викладацької діяльності, що визначають постать науковця, його світоглядні орієнтири та етичну культуру в умовах розбудови інноваційної системи України в контексті міжнародного співробітництва; основних концепцій, що виявляють сутність та особливості існування і взаємодії людини, суспільства і природи. виробництва знання в науці, характерні для сучасного етапу її розвитку, сучасних пізнавальних процесів, розкривають розвиток методології як складника сучасної науки, надають базові філософські знання про природу наукової та науково-технічної творчості, розкривають роль науки як ядра національної інноваційної системи та виявляють вплив науки на раціональність у суспільстві та розвиток сучасних суспільних стратегій, що, в свою чергу, передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики.

Мета навчальної дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

- здатність проводити критичний аналіз, оцінку і синтез нових та складних ідей;
- здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу та оцінки сучасних наукових досягнень, генерування нових знань при вирішенні дослідницьких і практичних завдань;
- здатність дотримуватись морально-етичних правил поведінки, етики досліджень, характерних для учасників академічного середовища, а також правил академічної доброчесності в наукових дослідженнях.

В результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти набудуть таких загальних програмних результатів навчання:

- вміти застосовувати знання основ аналізу та синтезу в різних предметних областях, критичного осмислення й розв'язання науково-дослідних проблем
- розуміти філософські концепції наукового світогляду, роль науки, пояснювати її вплив на

суспільні процеси.

- вміти формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, експериментальних досліджень і математичного та/або комп'ютерного моделювання, наявні літературні дані.
- знати методологію наукових досліджень у предметній області та сучасних методів планування та постановки експериментів;
- дотримуватися правил академічної доброчесності.
- знати та дотримуватися основних засад академічної доброчесності у науковій і освітній (педагогічній) діяльності.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Навчальна дисципліна є основою підготовки докторів філософії, тому передбачає освітньо-наукову підготовку першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівня студентів закладу вищої освіти з філософії, підсумовуючи та узагальнюючи її. Дисципліна має міждисциплінарний характер та інтегрує відповідно до свого предмету спеціальні знання з інших освітніх і наукових галузей. Їй передують загальноосвітні дисципліни з блоку філософських, історичних, психологічних, педагогічних, правових та інших навчальних дисциплін.

Постреквізитами є дисципліни «Організація науково-інноваційної діяльності», «Актуальні проблеми педагогіки вищої школи» та педагогічна практика аспірантів.

3. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Світогляд. Філософія. Наука. Філософське обґрунтування наукового світогляду.

Тема 2. Генезис філософії і науки. Закономірності розвитку світової філософії і науки в контексті інтелектуального розвитку людства.

Тема 3. Стратегії історико-філософських досліджень.

Тема 4. Історія філософії як школа мислення. Розробка перших наукових програм.

Тема 5. Філософське обґрунтування класичної наукової картини світу. Наукова революція XVI-XVIII століття.

Тема 6. Філософське осмислення розвитку науки, її світоглядної ролі та впливу на сучасні суспільні процеси. Філософія науки як практична філософія.

Тема 7. Світоглядні принципи науково-інноваційної діяльності та розв'язання значущих наукових та технологічних проблем з урахуванням економічних, політичних, соціокультурних, екологічних та правових аспектів.

Тема 8. Норми і принципи наукової етики. Етична культура науковця і дотримання принципів академічної доброчесності в науково інноваційній діяльності.

Тема 9. Сучасна філософська гносеологія та епістемологія. Особливості пізнавальних процесів.

Тема 10. Теорія пізнання: класика та сучасність.

Тема 11. Наукове пізнання та наукове мислення. Інформаційний складник наукового мислення.

Тема 12. Методологічний складник наукового пізнання.

Тема 13. Когнітивна філософія як методологія дослідження пізнавальних процесів. Особливості обробки інформації людиною.

Тема 14. Когнітивна філософія та сучасна наука.

Тема 15. Технічне мислення та розвиток наукової й науково-технічної творчості.

Тема 16. Пізнавально-комунікативний складник проектної діяльності.

Тема 17. Обробка інформації людиною.

Тема 18. Історико-філософський антропологічний дискурс.

Тема 19. Проблема людини в класичній філософії: від уявлень давнього Сходу та Античності до німецької класичної філософії.

Тема 20. Образ людини в некласичній та постнекласичній філософії.

Тема 21. Проблема людської свободи та морального вибору в некласичній філософії.

Тема 22. Плюралізм української філософської думки: різноманіття філософських традицій. Антропологічний код української культури.

Тема 22. Екзистенційні виміри української філософії.

Тема 23. Українська антропологія та філософія культури: «На шляху формування етнічної ідентичності».

Тема 24. Проблема людини в континентальній філософії XXI століття: синоптичний погляд.

- Тема 25. Практичні виміри людського буття. Чоловіче та жіноче як елементи культурно-символічних рядів.
- Тема 26. Сучасний філософський дискурс щодо сексуальності. Гендерна асиметрія культури.
- Тема 27. Місто як світ людського буття.
- Тема 28. Структури світу міста у практиках культури.
- Тема 29. Феномен влади. Мораль і політика. Технології здійснення влади.
- Тема 30. Тенета порядку в історії цивілізації. Дисциплінарні технології. Технології суспільства контролю.
- Тема 31. Філософські аспекти дослідження технологічного розвитку людства.
- Тема 32. Технологія в соціально-історичній наступності.
- Тема 33. Науково-технічно-технологічний прогрес і розвиток людства.
- Тема 34. Розвиток людини в умовах віртуалізації та глобалізації культури на основі інформаційно-комунікаційних технологій.

4. Навчальні матеріали та ресурси

Базова література, яку треба використовувати для опанування дисципліни, опрацьовується самостійно для підготовки до семінарських занять і в умовах дистанційного навчання. Для виконання модульної контрольної роботи, підготовки доповідей, презентацій, написання реферату пропонується використовувати також додаткову літературу та інтернет-ресурси.

Базова література:

1. Актуальні проблеми філософії ХХ-ХХІ століть: Навчальний посібник / За ред. Ігора Карівця. Львів: «Львівська політехніка», 2020. 240 с.
2. Гносеологія та епістемологія: Навчальний посібник / В. Петрушенко / Львів: «Новий Світ – 2000», 2020. 209 с.
3. Муратова І.А. Технологія: універсалізація та уніфікація соціального буття. Монографія. Київ: «Міленіум», 2019. - 352 с.
4. Рубанець О. М. Когнітивна сфера суспільства і людини: інформація, ментальність, ідентичність : монографія. Суми: Університетська книга, 2022. 550 с.
5. Семенюк Е. Філософія сучасної науки і техніки : підручник / Едуард Семенюк, Володимир Мельник. - Вид. 3-тє, випр. та допов. - Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. - 183 с.

Додаткова література:

1. Антропологічний код української культури і цивілізації (у двох книгах) О. О. Рафальський (керівник авторського колективу), Я. С. Калакура, В. П. Коцур, М. Ф. Юрій (науковий редактор). Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020. Книга 1. - 432 с. // https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/antropologichnyi_kod_book1
2. Бостром Н. Суперінтелект. Стратегії і небезпеки розвитку розумних машин. Київ: Наш Формат, 2020.
3. Гринів О. Історія філософії. Курс лекцій для аспірантів. Режим доступу: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/3443>
4. Дайсон Естер. Життя за доби Інтернету: release 2/1 / Естер Дайсон; [переклад з англійської Петро Таращук]. – К. : Видавничий дім «АЛЬТЕРНАТИВИ», 2002. – 344 с.
5. Дахній А. Нариси історії західної філософії ХІХ-ХХ ст.: навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015.
6. Добронравова Ірина. Практична філософія науки: збірка наукових праць / Ірина Добронравова. Суми: Університетська книга, 2017. 352 с.
7. Етичний кодекс ученого України // Україна. Наука і культура. 2009. Вип. 35. С. 19-23. Режим доступу: <https://www.znu.edu.ua/etychnyj-kodex-uchenogo-Ukrainy.pdf>
8. Кодекс честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Режим доступу: URL: <https://osvita.kpi.ua/code>
9. Зубков М. Наукові революції як змінювання світогляду. Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». 2017. № 869. С. 109-114.
10. Іваночко В. Філософія техніки. Режим доступу: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/30290/2/FVT_2019_Ivanochko_V-Philosophy_of_engineering_19.pdf
11. Кастельс М. Інформаційне суспільство та держава добробуту. Фінська модель / М. Кастельс, П. Хіманен. – К.: Ваклер, 2006. – 232 с.

12. Кун Т. Структура наукових революцій. - Київ: Port-Royal, 2001. - 228 с.
13. Рижак Л. В. Філософія як рефлексія духу. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2008.
14. Рубанець О.М. Теорія пізнання та способи обробки інформації: комплекс навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 66 с.
15. Філософія науки : підручник / І.С. Добронравова, Л.І. Сидоренко, В. Л. Чуйко, Т. М. Білоус, О. В. Комар, С. П. Петрущенков, А. І. Пипич ; за редакцією І. С. Добронравової. - Київ : ВПЦ «Київський університет», 2018. - 255 с.

Навчальний контент

1. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Лекційні заняття

Лекція 1. Світогляд. Філософія. Наука. Філософське обґрунтування наукового світогляду

1. Поняття світогляду, різні способи визначення та критерії типізації. Основна проблема світогляду.
2. Філософія і наука як теоретичні форми духовної діяльності. Соціальні функції філософії та науки. Філософія в системі наук. Науковий світогляд.
3. Генезис філософії і науки. Передумови виникнення теоретичного знання. Зародження західної філософії і науки, руйнування міфологічного світогляду. Рушійні сили розвитку науки. Наукові революції в історії пізнання.
4. Закономірності розвитку світової філософії і науки в контексті інтелектуального розвитку людства.
5. Огляд методологічних канонів історіографії. Стратегії досліджень історії філософії та історії науки.
6. Інтелектуальна історія як спосіб герменевтичного оволодіння минулим.
7. Історія філософії як школа мислення. Розробка перших наукових програм у давньогрецькій філософії. Платон як засновник раціоналістичної наукової програми. Аристотель та його школа.
8. Філософське обґрунтування класичної наукової картини світу. Наукова революція 16-18 століття. Проблема методу наукового пізнання в філософії та науці Нового часу.
9. Філософське осмислення розвитку науки, її світоглядної ролі та впливу на сучасні суспільні процеси.
10. Науковий світогляд та етична культура науковця. Норми і принципи наукової етики.

Теми для самостійної роботи:

1. Місце філософії серед інших систем людського знання про світ.
2. Роль філософії в самопізнанні людини.
3. Філософія як спосіб життя.
4. Наука як знаннєвий і технологічний ресурс розвитку суспільства.
5. Інтегративні процеси в науці та виокремлення наукового світогляду в XIX ст., розбіжності у його розумінні, полеміка навколо його визначення.
6. Диференціація і класифікація наук в розвитку пізнання: причини різноманіття наук та історичні етапи виникнення окремих галузей наук.
7. Історія ідей. Значення та розуміння в історії ідей. Історія філософії як історія ідей.
8. Соціологічна рефлексія щодо закономірностей розвитку світової філософії в контексті інтелектуального розвитку людства (Ренделл Коллінз «Соціологія філософій: глобальна теорія інтелектуальної зміни»).
9. Біографістика. Біографія філософа як співжанр античної літератури.
10. Культура наукової творчості в контексті інноваційної економіки: перехід від Homo economicus та Homo ecologicus до Homo ethicus.

Лекція 2. Філософська гносеологія та епістемологія: філософсько-антропологічні і когнітивні основи пізнавальної діяльності

1. Теорія пізнання: класика та сучасність. Сучасна філософська гносеологія та епістемологія. Особливості пізнавальних процесів.
2. Філософські проблеми дослідження пізнання. Епістемологія та філософія науки. Особливості розгляду пізнавального відношення у класичній та некласичній філософії.
3. Наукове пізнання та наукове мислення. Основні форми теоретичного мислення.
4. Інформаційний складник наукового мислення. Види інформації в науковому дослідженні та способи її обробки.

5. Методологічний складник наукового пізнання.
6. Когнітивна філософія як методологія дослідження пізнавальних процесів. Основні положення когнітивної філософії про людський вимір пізнавальних процесів.
7. Пізнання та обробка інформації. Класифікація видів інформації. Особливості обробки інформації людиною.
8. Особливості та види наукової та науково-технічної інформації та її значення для розвитку науки, наукових досліджень і суспільства.
9. Технічне мислення та розвиток наукової й науково-технічної творчості. Технічне мислення як творче і креативне мислення.
10. Пізнавально-комунікативний складник проектної діяльності.

Теми для самостійної роботи:

1. Наука як соціальна система, соціальний інститут і вид духовної діяльності.
2. Рівні обробки інформації в інформаційному суспільстві.
3. Комунікативний та лінгвістичний поворот у розвитку епістемології.
4. Феноменологічні дослідження пізнавальної діяльності.
5. Герменевтика в науці. Пізнання та розуміння
6. Когнітивна філософія та сучасна наука. Когнітивна еволюція.
7. Когнітивні та метакогнітивні механізми контролю інтелектуальної діяльності.
8. Когнітивні технології обробки інформації.
9. Інженерна діяльність і науково-технічна творчість як вияв наукової культури
10. Специфіка розвитку пізнавальних здатностей і когнітивної активності науковців у сфері знання.

Лекція 3. Історико-філософський антропологічний дискурс

1. Проблема людини в класичній філософії: від уявлень давнього Сходу та Античності до німецької класичної філософії. Антропологічний поворот у філософії давньої Греції.
2. Божественна природа людини у філософії Середньовіччя. Антропоцентризм та світський гуманізм доби Відродження.
3. Філософсько-антропологічні ідеї новочасної філософії. Дуалізм Декарта: людина як мисляча субстанція – тіло як машина. Б. Спіноза: моністичний принцип у дослідженні людини. Французькі матеріалісти про людину як складну машину.
4. Просвітницька трактовка людини: "громадянин світу" - носій "чистого розуму" (Дж. Локк, Вольтер, Ж.Ж.Руссо, Ш.Л. де Монтеск'є)
5. Вчення про людину у німецькій класичній філософії. Пізнавальні можливості, моральні принципи людини у філософії І. Канта. Антропологічна концепція Г. Гегеля. Свобода людини у філософії Ф. Шеллінга, Й. Фіхте. Антропологічний матеріалізм Л. Фейєрбаха.
6. Екзистенційні виміри української філософії. Філософська система Г. Сковороди. «Філософія серця» П. Юркевича.
7. Образ людини в некласичній та постнекласичній філософії. Апологія надлюдини у філософії Ф. Ніцше. Воля до влади» як основа моралі. Екзистенційні антропологічні вчення. Психоаналітична антропологія. Філософська антропологія Макса Шелера.
8. Проблема людської свободи та морального вибору в некласичній філософії. Воля до влади як основа морального вибору. Позаморальна мораль надлюдини. Ідея конфлікту індивіда та культури у психоаналізі. Обґрунтування етичного раціоналізму в роботах Е. Фромма. Теоретична рефлексія з проблем багатовимірності майбутнього та людської свободи. Постнекласичні практики свободи.
9. Філософська антропологія як метаантропологія XXI століття. Проблема людини в континентальній філософії XXI століття: синоптичний погляд. Антропоцен: ідея, імплікації та виклики. Людина як геологічний фактор планетарного масштабу. Біо-гео-етика відповідальності перед не-людськими (non-human) видами та людьми майбутнього. Філософія ризиків: від вимирання до суперінтелекту. Привиди вимирання
10. Історична обумовленість та культурна відносність усвідомлення дуальності природи людини. Чоловіче та жіноче як елементи культурно-символічних рядів. Фемінність, маскуліність, андрогінність. Метафізика статі. Діалектика любові та свободи.

Теми для самостійної роботи:

1. Відмінність західних та східних філософських вчень про людину.
2. Антропологічний код української культури.
3. Українська антропологія та філософія культури: «На шляху формування етнічної ідентичності».
4. Екзистенційні виміри творчості П. Куліша, М. Гоголя, Т. Шевченка.
5. Персоналізм, релігійна філософія ХХ століття.
6. Критика Ніцше дискурсу знецінення життя.
7. Тілоцентризм. Тілесність як місце життєвих смислів.
8. Дискурс сенсорозуміння в антропологічній традиції.
9. Трансформації сенсу життя у сучасному соціальному просторі
10. Ідея «людини як принципово незавершеного проекту (open-ended project)» у Рея Брасьє та раннього Маркса.

Лекція 4. Практичні виміри людського буття.

1. Чоловіче та жіноче буття в культурі. Трансформації форм суспільного контролю над сексуальністю. Сексуальна революція та її соціокультурні наслідки. Сучасний філософський дискурс щодо сексуальності. Влада – знання як влада над сексуальністю (М. Фуко). Ідея про кінець сексуальності (Ж. Бодріяр).
2. Гендерні дослідження. Гендероване суспільство. Історичні трансформації гендерних систем культури. Гендерна революція.
3. Місто як світ людського буття. Феномен міста. Образ міста в контексті історії, філософії, культури. Цивілізаційна роль міста.
4. Структури світу міста у практиках культури. Поняття «простір культури». Символічний зміст просторів культури. Агора: способи формування колективного тіла. Розвиток міст у середньовічній Європі. Храм і ринок. Розвиток ринкових відносин. Буття городянина: між своїм та чужим. Раціоналізація та уніфікація буття людини. Простори репресії.
5. Феномен влади. Мораль і політика. Традиція інтелектуального осмислення проблеми співвідношення влади, моралі і політики. Еволюція форм влади та їх моральне виправдання. Технології здійснення влади. Тенета порядку в історії цивілізації. Стратегії влади. Дисциплінарність як спосіб упокорення.
6. Філософські аспекти дослідження технологічного розвитку людства. Методологічний арсенал соціальної філософії в осмисленні стратегій узгодження людського та технологічного розвитку.
7. Осмислення ролі технологій в розвитку суспільства в теоріях постіндустріального, посткапіталістичного, технотронного, інформаційного суспільства.
8. Технологія в соціально-історичній наступності. Глобальний характер технологічної революції.
9. Науково-технічно-технологічний прогрес і розвиток людства. Ідея суспільного прогресу. Проблема визначення критеріїв суспільного прогресу.
10. Розвиток інтелектуальних технологій. Розвиток людини в умовах віртуалізації та глобалізації культури на основі інформаційно-комунікаційних технологій. Подвійний характер впливу кіберпростору на життя людини.

Теми для самостійної роботи:

1. Гендерна асиметрія культури.
2. Лінзи гендеру.
3. Ознаки матриархату як системи жіночого домінування в сім'ї, суспільстві.
4. Ознаки патріархату як системи чоловічого домінування в суспільстві. Форми патріархату.
2. Місто як системоутворюючий принцип західної цивілізації.
3. Методологія дослідження міста у філософській антропології.
4. Урбаністика як наука, що включає міждисциплінарні дослідження міста.
5. Прогнози щодо майбутнього культури мегаполісів.
6. Нова парадигма влади (Е. Тоффлер).
7. Влада як системоутворюючий чинник політичної системи суспільства.
8. Влада – знання як влада експертів та спеціалістів. Біо-влада та біополітика.
9. Роль технології в усвідомленні та осмисленні соціальних процесів.
10. Людина і комп'ютерний світ. Проблема штучного інтелекту.

Семінарські заняття

Семінарське заняття 1. Світогляд. Філософія. Наука. Філософське обґрунтування наукового світогляду.

1. Світогляд як спосіб духовно-практичного освоєння світу. Основна проблема світогляду. Історичні форми світогляду. Відмінність філософії від міфології та релігії (обговорення на основі конспекту лекції, підручників).
  - Доповідь за роботою (Арцишевський Р. А. *Історичні типи світогляду*).
  - Доповідь за роботою Шинкарука В.І. (*Світогляд і філософія*).
  - Доповідь за роботою Гордер Юстейн (*Світ Софії. Роман про історію філософії*).
  - Доповідь за роботами Кримського С.Б. (*Кримський С.Б. Філософія – авантюра духу чи літургія смислу? Кримський С.Б. Запити філософських смислів*).
2. Філософія і наука як теоретичні форми духовної діяльності людини. Соціальні функції філософії та науки. Філософія в системі наук. Науковий світогляд: особливості та підходи до визначення (Бевз Т. *Науковий світогляд – методологічна основа творчості Володимира Вернадського*).
3. Генезис філософії і науки. Передумови виникнення раціонального мислення. Феномен «грецького дива». Обґрунтування ролі полісної організації у формуванні європейського типу раціонального мислення (Вернан Ж.П. *Походження давньогрецької думки*).
4. Закономірності розвитку світової філософії і науки в контексті інтелектуального розвитку людства.
  - а) Революції в науці (Кун Т. *Структура наукових революцій*; Зубков М. *Наукові революції як змінювання світогляду*).
  - б) Філософський поступ в контексті розвитку науки (Рюс Ж. *Поступ сучасних ідей. Панорама новітньої науки*).
5. Історія філософії як школа мислення. Становлення наукових програм в давньогрецькій філософії.
  - а) Піфагореїзм та витоки давньогрецької математики.
  - б) Грецьке просвітництво. Софісти (Адо П. *Що таке антична філософія?*).
  - в) Постать Сократа. Сократове незнання та критика софістичного знання (Адо П. *Що таке антична філософія? С. 32-45*; Платон *«Апологія Сократа»*).
  - г) Платон як засновник раціоналістичної наукової програми. Вчення про ідеї Теорія пізнання (Платон *«Федр»*, *«Тімей»*, *«Держава»*, Рассел Б. *Історія західної філософії*)
  - д) Платон і Академія (Адо П. *Що таке антична філософія? С.70-81*).
  - е) Аристотель та його школа. Межі філософського дискурсу. (Адо П. *Що таке антична філософія? С.98- 117*), ([Аристотель і аристотелізм: 2400 років по тому](#)).
6. Філософське обґрунтування класичної наукової картини світу. Наукова революція 16-18 століття. Проблема методу наукового пізнання в філософії та науці Нового часу.
  - а) Ф. Бекон – засновник емпіризму. Практична орієнтація нової науки. Індуктивний метод. Виявлення джерел хибних висновків в науковому пізнанні (Френсис Бекон *«Новий органон»*). План створення історії науки і техніки (Френсис Бекон *«Нова Атлантида»*), (Гусев В.І. *Західна філософія Нового часу XVII–XVIII ст.*)
  - б) Раціоналістична філософія Декарта. Очевидність як критерій істини. "Cogito ergo sum". Теорія природжених ідей. Людина – мисляча субстанція (Рене Лекарт *«Міркування про метод»*, *«Метафізичні роздуми»*), (Гусев В.І. *Західна філософія Нового часу XVII–XVIII ст.*).
7. Стратегії досліджень історії філософії та історії науки.
  - а) Місце історії поняття серед методів історико-філософського дослідження. Історія понять як засіб поєднання філософського процесу і історико-філософського дослідження (Мінаков М.А. *Історія поняття досвіду. Вступ*).
  - б) Історії ідей (Шарко О.В. *Історія ідей як напрямок досліджень*).
8. Теоретичне осмислення історії ідей через самосвідомість інтелектуальних спільнот. Загальна історія філософії, структурована великими творчими постатями (Ренделл Коллінз, *«Соціологія філософії: глобальна теорія інтелектуальної зміни»* гл. 2).
9. Філософське осмислення розвитку науки, її світоглядної ролі та впливу на сучасні суспільні процеси. Філософія науки як практична філософія (Добронравова Ірина. *Практична філософія науки*)
10. Світоглядні принципи науково-інноваційної діяльності та розв'язання значущих наукових та технологічних проблем з урахуванням економічних, політичних, соціокультурних, екологічних та правових аспектів
  - а) Причини виникнення морально-етичних проблем в науці: історія і сучасність. Зміст

понять «наукова етика» і «професійна етика» (*Кисельов М.М. Етика та наука: сфери перетину*).

б) Норми і принципи наукової етики (*Сидоренко Л.І. Етика науки*).

в) Норми комунікації у науковому співтоваристві. Дискурс як комунікація (*Добронравова І. Практична філософія постнекласичної науки*).

г) Академічна культура і добросесність. Проект сприяння академічній добросесності в Україні (*Хоружий Г.Ф. Академічна культура: цінності та принципи вищої освіти*).

Теми для самостійної роботи:

1. Соціологічна рефлексія щодо закономірностей розвитку світової філософії в контексті інтелектуального розвитку людства (*Ренделл Коллінз «Соціологія філософії: глобальна теорія інтелектуальної зміни»*).
2. Інтелектуальні мережі та лінії ідейної наступності в загальній історії філософії (*Ренделл Коллінз, гл. 3 -14*).
3. Тріада жанрів написання історій філософії. Аргументи проти доксографії як історико-філософського жанру: історична реконструкція, раціональна реконструкція історія ідей (духу) (*Geistesgeschichte*) як формування канону (*Річард Рорті Історіографія філософії: чотири жанри*).
4. Біографічний підхід як форма історико-філософського пізнання. Особистісний вимір у вивченні історії філософії (*Менжулін В. І. Біографічний підхід в історико-філософському пізнанні*).
5. Основна проблема науки і різноманітність форм її існування (як системи знання, виду діяльності, соціальної системи інститутів, форми культури тощо).
6. Критерії науковості: псевдонаука і антинаука, протонаука і наука. Проблема єдності наук.
7. Інтегративні процеси в науці та виокремлення наукового світогляду в ХІХ ст., розбіжності у його розумінні, полеміка навколо його визначення.
8. Диференціація і класифікація наук в розвитку пізнання: причини різноманіття наук та історичні етапи виникнення окремих галузей наук.
9. Наука як продуктивна сила суспільства і соціокультурний феномен.
10. Законодавство у галузі відповідальності за професійні рішення в правовому, соціальному та екологічному контексті.

Семінарське заняття 2. Філософська гносеологія та епістемологія.

1. Від класичної гносеології – до сучасної філософської гносеології Основні теорії, ідеї та напрями класичної гносеології та епістемології.
2. Особливості пізнавальної діяльності в сучасній науці. Методологічний складник наукового пізнання Рівні методології: емпіричний та теоретичний.
3. Філософські методи та їх загальна характеристика. Загальнонаукові методи пізнання.
4. Синергетичний підхід як трансдисциплінарна парадигма сучасної науки. Складне та нелінійне мислення.
5. Концептуальні засади когнітивної філософії. Когнітивна філософія та сучасна наука Когнітивістика. Когнітивні пізнавальні здатності. Когнітивна еволюція.
6. Технічне мислення та розвиток наукової й науково-технічної творчості. Технічне мислення як вид наукової діяльності. Роль наукового складника, абстракції та ідеалізації в технічному мисленні.
7. Роль технічного мислення у формуванні поточної, морфологічної та функціональної схем технічного об'єкта.
8. Технічне мислення і науково-технічна творчість. Технічні винаходи, технічна схема, технічна ідея.
9. Особливості колективного суб'єкта в умовах проектної діяльності. Формування команди: роль раціонального й чуттєвого складника та проблема ідентичності.
10. Обробка інформації людиною. Види інформації. Рівні обробки інформації. Інформаційна діяльність в інформаційній сфері. Інформаційні продукти в інформаційному просторі. Роль інформації в інформаційному суспільстві. Інформаційні революції. Вилучення інформації. Цільовий, праксеологічний та аксіологічний підходи до вилучення інформації. Роль суб'єктного складника у вилученні та обробці інформації.

Теми для самостійної роботи:

1. Мислення як опрацювання інформації.
2. Види інформації та види мислення.
3. Когнітивні технології обробки текстів.
4. Основні форми наукового знання.

5. Метод сходження від абстрактного до конкретного, аксіоматичний, гіпотетико-дедуктивний метод, логічний, історичний та їх застосування.
6. Технічне мислення та раціональність. Пошуки нових інструментів перетворення дійсності.
7. Інженерна творчість.
8. Значення соціальної функціональності у розвитку сучасного проектування.
9. Інженерного мислення і методи інженерного проектування.
10. Проблеми інформаційної безпеки в контексті інфоглобалізації.

Семінарське заняття 3. Історико-філософський антропологічний дискурс

1. Античні вчення про людину: перехід від космоцентризму до антропоцентризму.
  - а) Антропологічний поворот в античній філософії .Людина є мірою усіх речей. Софісти – вчителя мудрості.
  - б) Постаць Сократа. (*Адо П. Що таке антична філософія? С. 32-45*).
  - в) Платон про співвідношення душі і тіла (довідь на основі роботи Платон «Федон» частина друга).
  - г) Аристотель про душу (*довідь за роботою «Про душу»*).
2. Розумінні людини в новочасній філософії.
  - а) Дуалізм Рене Декарта: людина як мисляча субстанція – тіло як машина.
  - б) Моністичні ідеї Бенедикта Спінози у вченні про людину. Проблема свободи волі.
  - в) Французькі матеріалісти про людину як складну машину. Людина-машина в уявленні Ж. Ламетрі. Вади механістичної картини світу.
  - г). Просвітницька трактовка людини: «громадянин світу» – носій «чистого розуму» (Дж. Локк, Вольтер, Ж.Ж.Руссо, Ш.Л. де Монтеск'є).
3. Екзистенційні виміри української філософії. Антропологічний вимір епохи просвітництва в Україні. Філософські пошуки Григорія Сковороди. Теоретична основа кордоцентризму Г. Сковороди: вчення про дві натури і три світи. Самоствердження особистості у «сродній праці».
4. Образ людини в неklasичній філософії. Проблема людської свободи і морального вибору.
  - а) Крах цінностей: Ф. Ніцше – клініцист європейського нігілізму (за роботою *Рюс Жаклін «Поступ сучасних ідей. Філософський вступ»*).
  - б) Апологія надлюдини у філософії Ф. Ніцше. Воля до влади» як основа моралі (за роботою *«Так казав Заратустра», «По той бік добра та зла», «Антихристиянин»*).
  - в) Розуміння людини у класичному психоаналізі З. Фрейда (за роботою *«Я і Воно»*). Структура психіки за Фрейдом.
  - г) Проблема свободи та морального вибору у філософії екзистенціалізму (*Ж.-П. Сартр «Екзистенціалізм – це гуманізм»*).
  - д) Людина абсурду А.Камю (за роботою *«Міф про Сізіфа. Есе про абсурд»*).
  - е) Макс Шелер *«Положення людини у Всесвіті»*.
5. Образ людини в філософії постмодернізму. Тілоцентризм. Тілесність як місце життєвих смислів (*Сафоник Л. Буттєвість сенсу людського життя*), *Ж. Бодріяр Ж.Символічний обмін і смерть*).
6. Проблема людини в континентальній філософії ХХІ століття: синоптичний погляд.
  - а) Антропоцен: ідея, імплікації та виклики. Людина як геологічний фактор планетарного масштабу. Біо-гео-етика відповідальності перед не-людськими (non-human) видами та людьми майбутнього (*Ellis E.C. (2018)*).
  - б) Філософія ризиків: від вимирання до суперінтелекту. Поняття катастрофічного та екзистенційного ризиків та їх потенційні сценарії. Привиди вимирання (*Global Catastrophic Risks (2008) ed. by Bostrom N., Ćirkovič M.M.; Crutzen P.J. (2002) Geology of mankind*).
  - в) Філософія як «важіль Архимеда»: ре-інжиніринг homo sapiens; інтелект як позавидовий та надіндивідуальний феномен: від концепту до програми, від програматизації до трансформації (*Бостром Н. (2020) Суперінтелект. Стратегії і небезпеки розвитку розумних машин*).
7. Практичні виміри людського буття. Чоловіче та жіноче як елементи культурно-символічних рядів.
  - а) Сучасний філософський дискурс щодо сексуальності (*Гідденс Е. Трансформація інтимності : Сексуальність, любов і еротизм в сучасних суспільствах*).
  - б) Сексуальність як «тисячолітній диспозитив підкорення», дієвий інструмент контролю і влади (*Фуко М. Воля к истине; Бурлачук В.Ф. «Образи тіла та стратегії влади»*). Ідея про кінець сексуальності (*Ж.Бодріяр «Забути Фуко»*).
  - в) Гендерні дослідження. Стать та гендер: спільне та відмінне. Гендерна асиметрія культури (*Кімел Майкл С. Гендероване суспільство*). Інституційна обумовленість гендерних

відносин (*Сандра Бем «Лінзи гендера»*).

8. Місто як світ людського буття. Структури світу міста у практиках культури.

а) Цивілізаційна роль міста. Місто як системо утворюючий принцип західної цивілізації (*Рихліцька, О.Д. Феномен міста: соціокультурні виміри*).

б) Місто як організована сукупність просторів культури. Горизонталь та вертикаль міста. (*Козловський, В. П. Простір і час культури: діяльність, буття, тілесність. Буття людини в культурі; Карповець, М. Місто як світ людського буття*).

в) Культурна цінність та поліфункціональність суспільного простору міської площі: історико-культурологічний контекст. Тіло натовпу (*Маслікова, І. І.*).

г) Буття городянина: між своїм та чужим (*Образ міста в контексті історії, філософії, культури; Возняк, Т. Феномен міста*). Простори репресії. (*Фуко М. Наглядакти та епати. Історія безумства в класичну епоху*).

9. Еволюція форм влади та їх морального виправдання (*Токвіль Л.*). Тенета порядку в історії цивілізації. М. Фуко: основні характеристики владного суспільства, дисциплінарного суспільства, суспільства контролю (*М. Фуко Наглядакти і карати, Ж. Дельоз Посткриптим. Суспільство контролю*).

10. Науково-технічно-технологічний прогрес і розвиток людства.

а) Технологія в соціально-історичній наступності Четверта промислова революція: зростання ролі робототехніки і технологій штучного Інтелекту (*Муратова І.А.*)

б) Ханс Ленк (Hans Lenk): техногенна цивілізація як тип цивілізаційного розвитку. Система цінностей техногенної цивілізації. Критика науково-технічного прогресу.

в) Джон Нейсбіт: місце технології у житті людини та суспільства (від високої технології до глибокої гуманності). Що ж не так у наших стосунках із технологіями?

г) Роль технологічних новацій в бутті людини. Дієвість сучасної техносфери. (*Тоффлер Е. Третя хвиля, Масуда Й., Кастельс М.*).

д) Розвиток людини в умовах віртуалізації та глобалізації культури на основі інформаційно-комунікаційних технологій (*Дайсон Естер. Життя за доби Інтернету: release 2/1*).

Теми для самостійної роботи:

1. Проблема людини в концепціях давнього Сходу.
2. Гуманістичні ідеї в філософії Відродження. Антропоцентризм. Вчення про людину. Огрунтування цінності індивідуалізму. Моральні вчення.
3. Вчення про людину у німецькій класичній філософії.
4. Обгрунтування етичного раціоналізму в роботах Е. Фрома. Гуманістична та авторитарна етика (*«Людина для себе. Дослідження психологічних проблем етики»*).
5. Символічний зміст просторів культури. Способи формування колективного тіла. Публічний і приватний простір (*Карповець, М. Місто як світ людського буття; Уорнер «Живі та померлі»*).
6. Влада – знання як влада експертів та спеціалістів Біо-влада – влада, центрована навколо тіла. Біополітика як стратегія влади (*М. Фуко Воля до істини*).
7. Принцип паноптицизму. Паноптикон Й. Бентама (*М. Фуко «Наглядакти і карати», С. Шліпченко Архитектерні принципи постмодернізму»*).
8. Нова парадигма влади (Е. Тоффлер).
9. Технологія як універсальний, соціальний, а не лише виробничий принцип суспільної практики.
10. Технологія як специфічний спосіб взаємодії носіїв розуму з оточуючим середовищем (*Лем С. Сума технології*).
11. Теорія постіндустріального суспільства як методологічна парадигма суспільних наук (*Белл Д. Прийдеши постіндустріальне суспільство, Гелбрейт*).
12. Глобальний характер технологічної революції. Технотронне суспільство Просторово-часова комунікаційна революція – новий шлях до рівності. Кінець ідеології (*Бжезинський З.*).
13. Дослідження економічного зростання та його впливу на екологічну систему. Методологічні засади концепції сталого розвитку (*Мидоуз, Д., Мидоуз, Д., Рандерс, Й.*).
14. Суспільство знань як інноваційна модель інформаційного суспільства (*Дракер П. Посткапіталістичне суспільство*).
15. Дизайн нової ідентичності в інформаційну епоху (*по монографії «Філософсько-соціологічні аспекти сучасного інформаційного суспільства» Тема 8*).
16. Роль технології у розвитку міст, соціальної організації, засобів соціального зв'язку і комунікації як в рамках певної суспільної форми, так і в історичній наступності, саморозвитку.

Платформа дистанційного навчання:

Для підвищення ефективності комунікації та можливостей дистанційної роботи, кращого засвоєння матеріалу навчальної дисципліни використовується електронна пошта, платформа дистанційного навчання

«Сікорський» на основі системи Google Classroom та платформа для проведення онлайн-зустрічей Google Meets, за допомогою яких:

- спрощується розміщення методичних рекомендацій та обмін навчальним матеріалом;
- здійснюється зворотній зв'язок з аспірантами щодо навчальних завдань та змісту навчальної дисципліни;
- перевіряються і оцінюються виконані завдання;
- ведеться облік виконання аспірантами плану навчальної дисципліни, дотримання графіку подання навчальних завдань та їх оцінювання.

6. Самостійна робота аспіранта

Самостійна робота передбачає підготовку до лекцій та семінарських занять і до участі в обговоренні питань теми, самоконтроль набутих знань, опрацювання джерел з списку літератури, створення презентацій для візуального супроводу доповіді, підготовка й виконання модульної контрольної роботи (МКР), написання реферату, складання екзамену тощо.

Політика та контроль

7. Політика освітнього компонента

Система вимог, поставлених перед аспірантом, складається з:

- відвідування лекцій і семінарських занять є доцільним, оскільки викладається теоретичний матеріал, надаються методичні рекомендації та розвиваються навички, необхідні для виконання контрольних завдань. Відсутність і присутність на них не оцінюється в балах;
- оцінювання доповідей і участь в обговоренні питань теми та/або дискусії на семінарських заняттях;
- виконання ДКР, реферату згідно з вимогами та критеріями оцінювання.

На заняттях передбачається активність аспірантів, включення в інтерактивні форми та методи навчання.

Вагома частина рейтингу аспіранта формується за рахунок активної участі в роботі на семінарських заняттях. Система оцінювання орієнтована на отримання балів за підготовку до занять, доповідь і активність аспіранта в обговоренні питань теми.

Реферат проходить перевірку на ознаки плагіату.

Пропущені контрольні заходи

Якщо контрольні заходи пропущені з поважних причин (хвороба або вагомі життєві обставини), надається можливість виконати ці контрольні заходи протягом найближчого тижня. Аспіранти, які без поважної причини були відсутні на МКР, надається можливість виконання МКР на не запланованому занятті, але в такому разі до результату будуть застосовані штрафні бали.

Заохочувальні та штрафні бали

Заохочувальні бали

Участь у міжнародних, всеукраїнських та/або інших наукових заходах або конкурсах за тематикою навчальної дисципліни + 10 балів.

Академічна доброчесність

Політика та принципи академічної доброчесності визначені у розділі 3 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки студентів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

PCO за освітнім компонентом має **стартову (max 60 балів)** та **екзаменаційну (max 40 балів)** складові.

Стартова складова: участь у семінарських заняттях (3 заняття x 10 бали = 30 балів), ДКР (20 балів),

виконання реферату (10 балів).

Екзаменаційна складова: відповіді на екзамені (білет складається з 4 питань, відповідь на 1 питання мах 10 балів).

Семінарські заняття (тах 10 балів):

Відповідь на семінарському занятті оцінюється максимально у 10 бали (усього за 3 семінарські заняття можна отримати 30 балів).

Результати оголошуються кожному аспіранту окремо у присутності або в дистанційній формі (у Кампусі).

Домашня контрольна робота – ДКР (тах 20 балів):

Реферат:

10-9 балів – тему реферату розкрито у повному обсязі, матеріал викладено логічно з відповідними висновками, аспірант показує глибокі знання з теми реферату, впевнено і докладно відповідає на поставлені запитання під час захисту;

8-6 бали – тему реферату розкрито у повному обсязі з незначними помилками або неточностями, але в цілому матеріал викладено логічно з відповідними висновками, під час захисту аспірант показує знання з теми реферату, майже впевнено відповідає на поставлені запитання;

5-3 бали – тему реферату розкрито у повному обсязі з незначними помилками або неточностями, матеріал викладено здебільшого логічно, з нечітко сформульованими висновками, під час захисту аспірант виявляє невпевненість, показує слабкі знання з теми реферату, не завжди дає вичерпні відповіді на запитання;

2-1 бал – тему реферату не розкрито, немає висновків або вони носять декларативний характер;

0 балів – реферат не виконано взагалі.

Аспірант може обрати тему реферату відповідно до напряму дисертаційного дослідження (попередньо узгодивши її із викладачем).

Умови допуску до екзамену: семестровий рейтинг – від 33 балів.

Екзамен (тах 40 балів)

Екзаменаційний білет складається з 4-х питань, за кожне з яких можна отримати 10 балів:

10-9 балів – повна правильна відповідь на запитання;

8-7 балів – відповідь на запитання з незначними помилками/неточностями;

6-1 балів – відповідь з помилками/неточностями;

0 балів – відповідь відсутня/неправильна або менше 60% необхідної інформації.

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

Кількість балів	Оцінка
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Зарахування сертифікатів проходження дистанційних чи онлайн курсів здійснюється згідно п. 2.2. Положення про визнання в КПІ ім. Ігоря Сікорського результатів навчання, набутих у неформальній/інформальній освіті затверджено наказом від 01.10.2020 р. № 7/177.

Дистанційне навчання:

В умовах дистанційного режиму організація освітнього процесу здійснюється з використанням технологій дистанційного навчання: платформи дистанційного навчання «Сікорський» та «Електронний кампус». Навчальний процес у дистанційному режимі здійснюється відповідно до затвердженого розкладу навчальних занять. Заняття проходять з використанням сучасних ресурсів проведення онлайн-зустрічей (організація відео-конференцій).

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус)

Ухвалено кафедрою філософії факультету соціології і права (протокол № 26 від 18.06.2024 року)

Погоджено Методичною радою КПІ ім. Ігоря Сікорського (протокол № 8 від 20.06.2024 року)

Рекомендований список тем рефератів

1. Закономірності розвитку світової філософії і науки в контексті інтелектуального розвитку людства.
2. Інтегративні процеси в науці та виокремлення наукового світогляду в XIX ст., розбіжності у його розумінні, полеміка навколо його визначення.
3. Диференціація і класифікація наук в розвитку пізнання: причини різноманіття наук та історичні етапи виникнення окремих галузей наук.
4. Інтелектуальна історія. Міждисциплінарний характер інтелектуальної історії.
5. Теоретичне осмислення історії ідей через самосвідомість інтелектуальних спільнот.
6. Становлення перших наукових програм у давньогрецькій філософії.
7. Піфагореїзм та витоки давньогрецької математики.
8. Аристотель та його школа.
9. Раціоналістична філософія Декарта. Метод - інструмент побудови «нового світу».
10. Особливості механістичної методології в гуманітарних та природничих науках.
11. «Знання – сила». Наука - інструмент панування людини над природою.
12. Рушійні сили розвитку науки.
13. Філософський поступ в контексті розвитку науки Історія філософії як інтелектуальна історія. Методи інтелектуальної історії.
14. Постать Сократа. Сократове незнання та критика софістичного знання
15. Рушійні сили розвитку науки. Внутрішні та зовнішні чинники наукового прогресу.
16. Наукові революції в історії пізнання.
17. Сучасна філософська гносеологія.
18. Особливості пізнавальної діяльності в сучасній науці.
19. Особливості нелінійної та постнекласичної науки.
20. Сенсуалістична традиція в теорії пізнання.
21. Емпіризм: класика і сучасність.
22. Раціоналізм у класичній та сучасній теорії пізнання.
23. Когнітивна філософія та наука про пізнавальну діяльність людини.
24. Основні підходи до вивчення когнітивних пізнавальних здатностей.
25. Основні теорії істини та особливості їх застосування в сучасній науці.
26. Розвиток творчого мислення та становлення творчої особистості.
27. Технічне мислення. Науково-технічна творчість.
28. Пізнавальні процеси в науковій та науково-технічній творчості.
29. Колективні суб'єкти: співвідношення індивідуальної та групової когніції.
30. Конструктивність науково-технічної творчості.
31. Соціально-культурний вимір пізнання.
32. Інформаційне суспільство як суспільство знання.
33. Аксиологічний вимір пізнавальних процесів.
34. Прогностичні можливості нелінійного мислення.
35. Дискурсивний характер філософського та наукового пізнання. Трансдисциплінарність наукового дискурсу.
36. Парадигмальний вимір сучасної науки.
37. Виробництво знання та суспільні стратегії розвитку.
38. Розвиток науки та соціальне передбачення.
39. Наукова картина світу.
40. Образ людини в некласичній та постнекласичній філософії.
41. Трансформації форм суспільного контролю над сексуальністю. Сексуальна революція та її соціокультурні наслідки.
42. Феномен влади. Мораль і політика.
43. Образ міста в контексті історії, філософії, культури.
44. Технологія в соціально-історичній наступності.

45. Розвиток людини в умовах віртуалізації та глобалізації культури.
46. Екзистенційні виміри української філософії.
47. Проблема людини в континентальній філософії XXI століття.
48. Людина і комп'ютерний світ. Проблема штучного інтелекту.
49. Науково-технічно-технологічний прогрес і розвиток людства. Ідея суспільного прогресу. Проблема визначення критеріїв суспільного прогресу.
50. Інформаційні технології в урбаністиці. Моделювання сталого розвитку міста.
51. Соціально-економічні наслідки функціонування цифрових технологічних платформ, траєкторія їх розгортання та тенденції впливу на суспільно-історичний розвиток.

Питання для підготовки до екзамену

1. Філософія і наука як теоретичні форми духовної діяльності.
2. Наука як цілісний феномен.
3. Філософські засади формування наукового світогляду у генезисі наук.
4. Передумови виникнення теоретичного знання. Зародження західної філософії і науки, руйнування міфологічного світогляду.
5. Філософський поступ в контексті розвитку науки.
6. Інтегративні процеси в науці та виокремлення наукового світогляду в ХІХ ст., розбіжності у його розумінні, полеміка навколо його визначення.
7. Диференціація і класифікація наук в розвитку пізнання: причини різноманіття наук та історичні етапи виникнення окремих галузей наук.
8. Розвиток філософського мислення в контексті суміжних інтелектуальних традицій.
9. Платон як засновник раціоналістичної наукової програми. Вчення про ідеї. Теорія пізнання. Платон і Академія.
10. Філософія Аристотеля в культурно-історичному контексті епохи. Наукова програма Аристотеля. Аристотель та його школа.
11. Проблема методу наукового пізнання в філософії та науці Нового часу.
12. «Знання – сила». Наука - інструмент панування людини над природою.
13. Раціоналістична філософія Декарта. Метод - інструмент побудови «нового світу».
14. Рушійні сили розвитку науки. Внутрішні та зовнішні чинники наукового прогресу.
15. Наукові революції в історії пізнання.
16. Статус і ранг вченого. Основні права і обов'язки наукових працівників. законодавства у галузі відповідальності за професійні рішення в правовому, соціальному та екологічному контексті.
17. Професійна етика і відповідальність вченого.
18. Культура наукової творчості в контексті інноваційної економіки: перехід від Homo economicus та Homo ecologicus до Homo ethicus.
19. Оформлення науки як соціального інституту ХVІІ-ХVІІІ ст. (утворення наукових товариств, академій).
20. Аксиологічні умови формування наукового товариства.
21. Складники пізнавального відношення та його структура.
22. Перехід від класичної гносеології до некласичної епістемології.
23. Основні теорії інформаційного суспільства та рівні обробки інформації.
24. Види інформації та їх характеристики.
25. Основні форми теоретичного знання та їх роль у сучасній науці.
26. Епістемологічна активність вченого у сфері знання.
27. Концептуальні визначення сучасної науки. Охарактеризуйте її особливості.
28. Види мислення та їх характеристика.
29. Особливість технічного й технологічного знання.
30. Інформаційний складник наукового дослідження.
31. Чуттєве пізнання. Роль чуттєвого пізнання у формуванні перцептивного досвіду науковця.
32. Сенсуалістична традиція в теорії пізнання.
33. Проблеми істини в сучасній науці. Основні теорії істини та їх характеристика.
34. Особливості застосування філософських і загальнонаукових методів.
35. Філософія науки: основні етапи розвитку та сучасний стан.
36. Розкрити основні напрями класичної теорії пізнання.
37. Виявити специфіку обробки інформації людиною.
38. Пізнавальні процеси в науковій та науково-технічній творчості.
39. Когнітивна філософія та наука про пізнавальну діяльність людини.
40. Прогностичні можливості нелінійного мислення.
41. Античні вчення про людину: перехід від космоцентризму до антропоцентризму.

42. Антропологічний поворот у філософії давньої Греції: софісти, Сократ.
43. Платон про співвідношення душі і тіла.
44. Гуманістичні ідеї в філософії Відродження. Антропоцентризм. Вчення про людину. Огрунтування цінності індивідуалізму.
45. Дуалізм Рене Декарт: людина як мисляча субстанція.
46. Моністичні ідеї Б.Спінози у вченні про людину. Проблема свободи волі.
47. Французькі матеріалісти про людину як складну машину. Людина-машина в уявленні Ж. Ламетрі. Вади механістичної картини світу.
48. Свобода людини у філософії Ф. Шеллінга, Й. Фіхте.
49. Антропологічний матеріалізм Л. Фейєрбаха.
50. Антропологічний вимір епохи просвітництва в Україні. Філософські пошуки Григорія Сковороди.
51. Апологія надлюдини у філософії Ф. Ніцше. Воля до влади» як основа моралі. Критика Ніцше дискурсу знецінення життя.
52. Основні ідеї екзистенціалізму: людина в загальній структурі буття. Сенси існування. Філософія абсурду.
53. Ж.П. Сартр: дослідження проблеми свободи та морального вибору («*Екзистенціалізм це гуманізм*»).
54. Розуміння людини у класичному психоаналізі З. Фрейда. Структура психіки за Фрейдом.
55. Образ людини в філософії постмодернізму. Тілоцентризм. Тілесність як місце життєвих смислів.
56. Антропоцен: ідея, імплікації та виклики. Людина як геологічний фактор планетарного масштабу. Біо-гео-етика відповідальності перед не-людськими (non-human) видами та людьми майбутнього.
57. Культурно-символічні форми чоловічого та жіночого буття. Фемінність, маскуліність, андрогінність.
58. Сучасний філософський дискурс щодо сексуальності.
59. Сексуальність як «тисячолітній диспозитив підкорення», дієвий інструмент контролю і влади
60. Гендерні дослідження. Інституційна обумовленість гендерних відносин. Історичні трансформації гендерних систем суспільства.
61. Феномен міста. Образ міста в контексті історії, філософії, культури.
62. Культурна цінність та поліфункціональність суспільного простору міської площі: історико-культурологічний контекст. (Маслікова, І. І)
63. Культурні простори сучасного мегаполісу Прогноз Ж. Бодрієра щодо майбутнього культури мегаполісів («Місто та ненависть»).
64. Буття городянина: між своїм та чужим. Простори репресії.
65. М. Фуко: тенета порядку в історії західної цивілізації. Основні характеристики владного суспільства, дисциплінарного суспільства, суспільства контролю.
66. Осмислення ролі технологій в розвитку суспільства в теоріях постіндустріального, посткапіталістичного, технотронного, інформаційного суспільства.
67. Науково-технічно-технологічний прогрес і розвиток людства. Ідея суспільного прогресу. Проблема визначення критеріїв суспільного прогресу.
68. Технологія в соціально-історичній наступності. Глобальний характер технологічної революції.
69. Розвиток інтелектуальних технологій. Подвійний характер впливу кіберпростору на життя людини.
70. Людина і комп'ютерний світ. Проблема штучного інтелекту.